

Т. О. Франчук, здобувач вищої освіти факультету економіки, менеджменту та права Вінницького торговельно-економічного інституту Державного торговельно-економічного університету
ORCID: 0009-0009-1726-2852

І. П. Бахновська, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри права Вінницького торговельно-економічного інституту Державного торговельно-економічного університету
ORCID: 0000-0002-9236-9424

МИРОВА УГОДА ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЯК ОСОБЛИВА ПРОЦЕДУРА МЕДІАЦІЇ

У статті здійснено комплексне дослідження інституту мирової угоди у виконавчому провадженні з урахуванням її матеріально-правових і процесуальних характеристик. Розкрито подвійну правову природу мирової угоди: у матеріально-правовому аспекті – як цивільно-правового правочину (новації або прощення боргу) в розумінні глави 71 Цивільного кодексу України; у процесуальному аспекті – як розпорядчого акта сторін виконавчого провадження, що є правомприпиняючим юридичним фактом. Проаналізовано процедуру укладення мирової угоди у виконавчому провадженні – від ініціювання та переговорного процесу до судового контролю і постановлення ухвали суду. Встановлено, що ухвала про затвердження мирової угоди є самостійним виконавчим документом і може бути пред'явлена до примусового виконання безпосередньо, без отримання окремого виконавчого листа. Виявлено чотири системні проблеми правового регулювання: колізію між нормами статті 208 ЦПК України, статті 193 ГПК України та статті 18 Закону «Про виконавче провадження» щодо статусу ухвали як виконавчого документа; неврегульованість правових наслідків часткового невиконання мирової угоди; невизначеність обов'язкових реквізитів угоди та строків її виконання; відмови органів примусового виконання у відкритті виконавчого провадження на підставі ухвали. Проаналізовано стандарти ЄСПЛ, що підтверджують міжнародно-правовий характер зобов'язання держави щодо ефективного виконання судових актів. Сформульовано п'ять законодавчих пропозицій: доповнення Закону спеціальною статтею про мирову угоду у виконавчому провадженні, приведення переліку виконавчих документів у відповідність до норм ЦПК і ГПК, закріплення механізму часткового виконання, запровадження нотаріального посвідчення угод та автоматичного зупинення провадження при направленні угоди до суду для затвердження.

Ключові слова: виконавче провадження, мирова угода, примусове виконання, правові наслідки, зупинення виконавчого провадження, виконавчий документ, боржник, стягувач, Закон України «Про виконавче провадження».

T. O. Franchuk, I. P. Bakhnovska. Settlement agreement of enforcement proceedings as a special mediation procedure

In the article, a comprehensive study of the institute of settlement agreement in enforcement proceedings is carried out, taking into account its substantive-legal and procedural characteristics. The dual legal nature of the settlement agreement is revealed: in the substantive-legal aspect – as a civil-law transaction (novation or debt forgiveness) in the meaning of Chapter 71 of the Civil Code of Ukraine; in the procedural aspect – as a dispositive act of the parties to enforcement proceedings, which is a right-extinguishing legal fact.

The procedure for concluding a settlement agreement in enforcement proceedings is analyzed – from initiation and the negotiation process to judicial control and the issuance of a court ruling. It is established that the ruling on the approval of a settlement agreement is an independent enforcement document and can be presented for compulsory execution directly, without obtaining a separate writ of execution. Four systemic problems of legal regulation are identified: a conflict between the norms of Article 208 of the CPC of Ukraine, Article 193 of the Commercial Procedure Code of Ukraine and Article 18 of the Law "On Enforcement Proceedings" regarding the status of the ruling as an enforcement document; the lack of regulation of the legal consequences of partial non-fulfillment of the settlement agreement; the uncertainty of mandatory requisites of the agreement and the terms of its execution; refusals of enforcement bodies to open enforcement proceedings on the basis of the ruling. ECHR standards are analyzed which confirm the international-legal nature of the state's obligation regarding the effective execution of judicial acts. Five legislative proposals are formulated: supplementing the Law with a special article on the settlement agreement in enforcement proceedings, bringing the list of enforcement documents into compliance with the norms of the CPC and Commercial Procedure Code, establishing a mechanism for partial execution, introducing notarization of agreements and automatic suspension of proceedings when sending the agreement to court for approval.

Key words: enforcement proceedings, settlement agreement, enforcement, legal consequences, suspension of enforcement proceedings, enforcement document, debtor, collector, Law of Ukraine "On Enforcement Proceedings".

© Т. О. Франчук, І. П. Бахновська, 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Постановка проблеми. Мирова угода посідає особливе місце серед механізмів захисту суб'єктивних прав, дозволяючи сторонам самотійно, без подальшого судового втручання, врегулювати наявний конфлікт. Якщо під час судового розгляду правовий режим такої угоди є загалом чітко визначеним, то її місце у системі виконавчого провадження залишається дискусійним і практично проблемним питанням.

Чинне законодавство України в особі статті 193 Господарського процесуального кодексу України та статей 207–208 Цивільного процесуального кодексу України допускає укладення мирової угоди на стадії виконання судового рішення. Водночас Закон України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 не містить спеціальних норм, які б комплексно регламентували порядок укладення, затвердження та процесуальні наслідки такої угоди в межах виконавчого провадження. Відсутність єдиного нормативного підґрунтя спричиняє різнобій у правозастосуванні, зловживання з боку учасників виконавчих відносин і, як наслідок, порушення прав як стягувачів, так і боржників. Тема є актуальною та потребує комплексного наукового дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Мирова угода в контексті судового провадження ставала предметом розгляду у наукових роботах багатьох вітчизняних правознавців. С. С. Бичкова у монографічному дослідженні теорії мирової угоди у цивільному процесі, а також Д. Д. Луспеник та І. В. Спасибо-Фатєєва обґрунтували подвійну – матеріально-правову та процесуальну – природу цього інституту, розглядаючи мирову угоду передусім як засіб процесуального компромісу.

С. Я. Фурса та Є. І. Фурса у науково-практичному коментарі до виконавчого провадження розглядають мирову угоду як підставу для закінчення виконавчого провадження та наголошують на необхідності збереження судового контролю за її змістом навіть після набрання судовим рішенням законної сили.

Р. М. Ханік-Посполітак, досліджуючи правову природу ухвали суду про затвердження мирової угоди крізь призму принципу обов'язковості судового рішення, дійшов висновку, що така ухвала набуває властивостей повноцінного судового акта і є самотійним виконавчим документом.

Попри значущість зазначених наукових розвідок, питання правових наслідків укладення мирової угоди безпосередньо у виконавчому провадженні – поза повторним зверненням до суду – залишається недостатньо дослідженим.

Мета статті – комплексно дослідити правову природу та механізм функціонування мирової угоди у виконавчому провадженні; виявити системні проблеми нормативного регулювання і правозастосовної практики; проаналізувати правові наслідки її укладення; сформулювати науково обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення законодавства.

Результати дослідження. У результаті проведеного дослідження встановлено, що мирова угода у виконавчому провадженні має подвійну правову природу – цивільно-правову та процесуальну, – що зумовлює необхідність узгодженого застосування норм матеріального і процесуального права. З'ясовано, що ухвала суду про затвердження мирової угоди є самотійним виконавчим документом і може бути пред'явлена до примусового виконання без отримання окремого виконавчого листа.

Виявлено чотири системні колізії у чинному правовому регулюванні: невідповідність переліку виконавчих документів нормам ЦПК та ГПК; неврегульованість правових наслідків часткового невиконання угоди; невизначеність обов'язкових реквізитів та строків виконання; зловживання органів примусового виконання при відкритті провадження на підставі ухвали. Підтверджено міжнародно-правовий характер зобов'язання держави щодо ефективного виконання судових актів крізь призму практики ЄСПЛ. Сформульовано п'ять науково обґрунтованих законодавчих пропозицій, спрямованих на системне усунення виявлених прогалин.

Виклад основного матеріалу. Мирова угода у виконавчому провадженні є двостороннім правочином між боржником і стягувачем, за яким сторони узгоджено вирішують питання виконання судового рішення або іншого виконавчого документа: через встановлення нових умов виконання зобов'язання (строків, порядку, розміру виплат) або взаємного звільнення від частини вимог.

З позиції теорії права, яку послідовно відстоюють С. С. Бичкова [1] та Р. М. Ханік-Посполітак [7], правова природа мирової угоди є двоїстою. По-перше, у матеріально-правовому аспекті вона є цивільно-правовим договором – зокрема, новацією або прощенням боргу в частині – в розумінні глави 71 Цивільного кодексу України [8]. По-друге, у процесуальному аспекті мирова угода є розпорядчим актом сторін виконавчого провадження, що породжує відповідні правові наслідки: зупинення провадження, його відкладення або закінчення.

Відповідно до статей 207–208 ЦПК України [9] та статті 193 ГПК України [2] мирова угода може укладатися сторонами на будь-якій стадії судового провадження, включаючи стадію примусового виконання. Законодавець, таким чином, прямо допускає укладення такої угоди після набрання судовим рішенням законної сили.

Процедура укладення мирової угоди у виконавчому провадженні охоплює кілька послідовних стадій: ініціювання, переговорний процес, оформлення тексту угоди, звернення до суду та здійснення судового контролю. Статтею 34 Закону [5] передбачено обов'язкове зупинення виконавчого провадження у разі укладення сторонами мирової угоди та подання клопотання до органу примусового виконання. Виконавець

зупиняє провадження до набрання законної сили ухвалою суду або до постановлення ухвали про відмову в її затвердженні.

Угода подається до суду, що ухвалив рішення, або – у разі передачі провадження – до суду за місцем виконання, разом зі спільним клопотанням сторін. Суд зобов'язаний перевірити: а) добровільність волевиявлення кожної зі сторін; б) відповідність умов угоди чинному законодавству; в) відсутність порушення прав або законних інтересів третіх осіб; г) чіткість та реальну виконуваність умов угоди.

Відповідно до ч. 5 статті 207 ЦПК України [9] суд відмовляє в затвердженні мирової угоди, якщо її умови суперечать закону, порушують права або охоронювані законом інтереси інших осіб, є фактично нездійсненними, або якщо одну зі сторін представляє законний представник, дії якого суперечать інтересам особи, яку він представляє. Відсутність законодавчих вимог до змісту мирової угоди (строків, наслідків порушень, підтвердження виконання) ускладнює повторне примусове виконання у разі порушення боржником нових зобов'язань.

Системні проблеми виконання мирової угоди у виконавчому провадженні.

Перша проблема полягає в колізії між нормами процесуальних кодексів та Законом [5] щодо статусу ухвали про затвердження мирової угоди як виконавчого документа. Ч. 2 та 3 статті 208 ЦПК України [9] і ч. 2 та 3 статті 193 ГПК України [2] прямо встановлюють, що зазначена ухвала є виконавчим документом і може бути пред'явлена до примусового виконання безпосередньо. Натомість ч. 3 статті 18 Закону [5] наводить перелік виконавчих документів, у якому ухвала про затвердження мирової угоди як окремий вид прямо не виокремлена. Ця невідповідність спричиняє практичну невизначеність: органи примусового виконання подекуди відмовляють у прийнятті такої ухвали, посилаючись на її відсутність у переліку статті 18 Закону. Подібна практика суперечить нормам ЦПК та ГПК і порушує принцип процесуальної економії.

Друга проблема – невизначеність правових наслідків часткового невиконання мирової угоди. Якщо боржник виконав лише частину погоджених умов, постає питання про підстави для поновлення примусового виконання. Буквальне тлумачення ч. 4 статті 207 ЦПК України [9] свідчить, що затвердження мирової угоди є підставою для закриття провадження у справі, а первісне рішення суду вичерпує свою виконавчу силу.

Третя проблема стосується колізії щодо строків пред'явлення виконавчого документа. Відповідно до статті 12 Закону [5] загальний строк пред'явлення виконавчого документа становить три роки. Верховний Суд підтвердив, що для ухвал про затвердження мирової угоди цей строк відраховується з дня набрання ними законної сили [4]. Разом із тим момент «порушення» умов угоди, з якого починає відлічуватися практично значущий строк, у законі не визначений, що породжує правову невизначеність для обох сторін.

Четверта проблема полягає у відмовах органів примусового виконання у відкритті виконавчого провадження на підставі ухвали про затвердження мирової угоди: через неналежне оформлення, відсутність чіткого грошового вираження вимог, невідповідність форматним вимогам до виконавчого документа тощо. Ч. 4 статті 26 Закону [5] встановлює підстави для повернення виконавчого документа без прийняття до виконання, але спеціальних підстав щодо ухвал про затвердження мирової угоди не передбачає. Це відкриває можливості для зловживань з боку органів примусового виконання.

Затвердження судом мирової угоди у виконавчому провадженні зумовлює такі правові наслідки: відповідно до п. 1 ч. 1 статті 39 Закону [5] виконавче провадження підлягає закінченню у зв'язку із затвердженням судом мирової угоди. Після затвердження мирової угоди стягувач не вправі вимагати примусового виконання за попереднім виконавчим листом у частині, охопленій угодою. Ця гарантія є ключовою для боржника і може бути скасована виключно шляхом визнання мирової угоди недійсною в судовому порядку.

Наслідки невиконання мирової угоди залежать від його обсягу: ухвала виконується або повністю, або (при частковому виконанні) лише в межах незадоволеного залишку зобов'язань. Зазначену правову позицію відображено у постанові Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 21 квітня 2021 року у справі № 523/14846/15-ц [4], де Суд наголосив на обов'язку встановити стан фактичного виконання умов мирової угоди до розгляду питання про її примусове виконання.

Стандарти Європейського суду з прав людини у сфері виконання судових рішень.

Практика Європейського суду з прав людини окреслює ключові вимоги до механізму примусового виконання, що повністю поширюються на ухвали про затвердження мирових угод. У справі «Імобільяре Саффі проти Італії» Суд наголосив: реальне виконання судового акта є невіддільним елементом права на справедливий суд, закріпленого у статті 6 Конвенції. Відповідно, держава зобов'язана забезпечити дієвий виконавчий механізм для всіх актів правосуддя, включно з ухвалами про затвердження мирових угод [10], [3].

У справі «Іванов проти України» ЄСПЛ визнав системний характер проблеми невиконання судових рішень в Україні як тривале структурне порушення Конвенції. Ця проблема має пряме відношення до ефективності реалізації мирових угод: загальна слабкість виконавчої системи неминуче зводить їх до формального інструменту. Відсутність чіткого нормативного механізму виконання ухвал про затвердження мирових угод може становити порушення ст. 6 Конвенції у взаємозв'язку зі ст. 1 Протоколу № 1, що перетворює вдосконалення цього регулювання на міжнародно-правове зобов'язання держави [11]. Ця системна проблема безпосередньо корелює з питанням виконання мирових угод: загальна неефективність механізму

примусового виконання неминуче призводить до формального характеру реалізації таких угод. Відсутність чіткого нормативного механізму примусового виконання ухвал про затвердження мирових угод може кваліфікуватися як порушення статті 6 Конвенції у поєднанні зі статтею 1 Протоколу № 1 до неї [3]. Таким чином, вдосконалення правового регулювання у цій сфері є не лише питанням внутрішнього права, а й міжнародно-правовим зобов'язанням держави.

Пропозиції щодо вдосконалення законодавства.

По-перше, доповнити Закон України «Про виконавче провадження» [5] окремою статтею, що системно регулює порядок укладення, процесуального оформлення та правові наслідки мирової угоди у виконавчому провадженні, із прямим визначенням обов'язкових реквізитів угоди, строків її виконання та наслідків прострочення.

По-друге, привести частину 3 статті 18 Закону [5] у відповідність до ч. 2 статті 208 ЦПК України [9] та ч. 2 статті 193 ГПК України [2] шляхом прямого закріплення ухвали суду про затвердження мирової угоди як самостійного виду виконавчого документа в переліку статті 18 Закону. Це усуне наявну колізію між нормами процесуальних кодексів і Законом та унеможливить формальні відмови органів примусового виконання.

По-третє, закріпити в законі чіткий механізм часткового виконання мирової угоди: встановити, що при підтвердженню часткового виконання ухвала пред'являється до примусового виконання виключно в частині незадоволених вимог, а виконавець зобов'язаний встановити стан фактичного виконання угоди до відкриття виконавчого провадження.

По-четверте, передбачити обов'язковість нотаріального посвідчення або судової реєстрації мирової угоди, що укладається у виконавчому провадженні поза судовим засіданням, для забезпечення достовірності її змісту та юридичної визначеності умов.

По-п'яте, запровадити механізм автоматичного зупинення виконавчого провадження при надходженні до виконавця письмового підтвердження від обох сторін про підписання мирової угоди та її направлення до суду для затвердження, що унеможливить паралельне здійснення заходів примусового виконання.

Висновки. Інститут мирової угоди у виконавчому провадженні, незважаючи на законодавче закріплення, залишається одним із найменш системно врегульованих аспектів виконавчого права України.

Подвійна правова природа мирової угоди, на якій наголошують С. С. Бичкова та Р. М. Ханік-Посполітак, – цивільно-правова та процесуальна – зумовлює необхідність узгодженого застосування норм матеріального і процесуального права, що на практиці є джерелом численних колізій та правової невизначеності.

Виявлені системні проблеми – колізія між нормами статті 208 ЦПК України, статті 193 ГПК України та статті 18 Закону «Про виконавче провадження» щодо статусу ухвали як виконавчого документа, неврегульованість правових наслідків часткового виконання, невизначеність обов'язкових реквізитів та строків угоди – свідчать про суттєву неповноту чинного законодавства у цій сфері. Зазначені прогалини суперечать стандартам статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод щодо ефективності судового захисту та обов'язковості виконання судових рішень, підтвердженим ЄСПЛ у справах «Імобільєре Саффі проти Італії» та «Іванов проти України» [10], [11].

Запропоновані зміни до Закону «Про виконавче провадження» зроблять мирову угоду дієвим механізмом, зменшать навантаження на суди та посилять захист сторін. Їх впровадження сприятиме виконанню міжнародних зобов'язань України та втіленню наукових підходів С. Я. і Є. І. Фурси щодо необхідності судового контролю. Подальші дослідження зосередяться на вивченні досвіду ЄС (зокрема Директиви 2008/52/ЄС про медіацію) для розробки модельних норм до українського законодавства.

Список використаних джерел:

1. Бичкова С. С. Мирова угода у цивільному процесі : монографія. Київ : Атіка, 2021. 224 с.
2. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 06.11.1991 № 1798-ХІІ (зі змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12> (дата звернення: 01.04.2026).
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 : ратифік. Законом України від 17.07.1997 № 475/97-ВР. Протокол № 1 від 20.03.1952. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 01.04.2026).
4. Постанова Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 21.04.2021 у справі № 523/14846/15-ц. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96469988> (дата звернення: 01.04.2026).
5. Про виконавче провадження : Закон України від 02.06.2016 № 1404-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 30. Ст. 542.
6. Фурса С. Я., Фурса Є. І. Виконавче провадження в Україні : наук.-практ. коментар. Київ : Видавець Фурса С. Я. : КНТ, 2019. 976 с.
7. Ханік-Посполітак Р. М. Правова природа ухвали суду про затвердження мирової угоди. *Право України*. 2025. № 4. С. 112–119.

8. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV (зі змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 01.04.2026).

9. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV (зі змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення: 01.04.2026).

10. Immobiliare Saffi v. Italy : judgment of the European Court of Human Rights, 28 July 1999, application no. 22774/93. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58292> (дата звернення: 01.04.2026).

11. Yuriy Nikolayevich Ivanov v. Ukraine : judgment of the European Court of Human Rights, 15 October 2009, application no. 40450/04. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-95032> (дата звернення: 01.04.2026).

Дата першого надходження статті до видання: 29.06.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.07.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 15.09.2026